

143. Esztergom, József Attila tér 2/a
(KÖH 2090)

(Komárom-Esztergom megye) Kú, Tő

2009-ben Esztergom város anyagi támogatásával feltártunk egy 17. században épített török fürdőt a volt Mattyasovszky-féle telken, amelyet a 19. sz. közepén teljesen eltemettek. A fürdőt az eltemetés után is használták egy ideig, egy föld alatti, boltozatos helyiségen keresztül, lépcsős lejáraton át közelítették meg. Az 1890-es években egy a fürdő boltozatára ráépített épület sarka beszakította a kupolát, és akkor a belső terét is földdel betöltötték.

Az átlagban 4,5–5 m, egyes helyeken 6–6,5 m vastag agyagtöltés elhordásával kiszabadult a Víziváros középkori városfalának eltemetett 4–5 m-es szakasza, egy az 1560-as években épített török rondella (Ilidzsa Kuleszi – „Hévíz-fürdő tornya”), valamint a fürdő mellé, ugyancsak a 17. században, de a fürdőnél később épített török sokszög alakú bástya (Szidzsak-Szu Kuleszi – „Meleg-víz tornya”) részben visszabontott, jórészt másodlagosan felhasznált középkori kváderkövekből épített jelentős falmaradványa. A bástya belsejében, nagy mélységekben szintén feltárást végeztünk.

2010. szeptember 1. és november 15. között folytattuk a kutatást. (Az illusztrációkat lásd a 222. oldalon!) A szűkös anyagi források, a rendkívül csapadékos időjárás és a magas talajvízszint ellenére a legfontosabb célkitűzéseket meg tudtuk valósítani: feltártuk a fürdő-épület közvetlen környékét, sikerült meghatározni az egykori járósínteket, részben tisztázni a fűtésrendszert. Az egykori előtérről kiderült, hogy az a K-i oldalon lehetett, amely azonban már nem tárható fel, mivel még a 17. században a törökök előbb egy nagy sánctűvet, majd az említett hatalmas sokszög-bástyát építették rá.

Korábbi, középkori fal, építmény feltáráására, értelmezésére is sor került, ill. a régészeti munkákkal egy időben megtörtént a fürdő belső falfelületeit borító későbbi vakolat- és mészrétegek eltávolítása (leverése), megerősítése, kifoltozása, restaurálása. A feltárások eredményei alapján a helyreállításnak, ill. a rekonstrukciónak (kupola visszaboltozásának), és a fürdő, valamint a mellette előkerült bástya- és rondellafalak műemléki helyreállításának nincsen akadályai.

A feltárt főleg 17–18. századi leletanyag (nagy mennyiségű kerámia, ágyúgolyók, kőfaragványok) a Balassa Bálint Múzeumba került.

HORVÁTH ISTVÁN

144. Esztergom-Szentgyörgymező,
Papnevelde utca
(KÖH 76363)

(Komárom-Esztergom megye) LT, Ró, Á, Kk, Tő

2010. augusztus 11. és november 10. között tervátást végeztünk a volt Mentőállomás területén (15932 hrsz.); egy 450 m²-es területen 45 objektumot tártunk fel.

A területen a legkorábbi leletek a LT-D korszakból származnak, melyhez, noha *késő kelta* edénytöredékek szinte minden objektum betöltésében előfordultak, mindössze egy gödröt és egy, K–Ny-i irányba lejtő, nagy kiterjedésű tapasztott, helyenként gerendalenyomatos felületet lehetett kötni. Ez utóbbi talán egy É–D-i irányba futó sáncrendszer része, melyet 10 m hosszan, 3–4 m szélességben lehetett követni.

Az objektumok közül *római korinak* mindössze egy V-keresztmetszetű árkot lehetett meghatározni, melynek 4 m hosszúságú szakasza a feltárási terület É-i végében húzódott.

Kora Árpád-korra lehetett keltezni egy 3×2,5 m nagyságú félig földbe mélyített házat, melynek ÉK-i negyedében egy tűzhely maradványait is kibontottuk. Az épület K-i és É-i oldalát megbolygatták, így a házba mélyedő 8 cölöplyuk közül 6 maradt meg. A ház betöltésében a 10–11. századi edénytöredékeken kívül egy ólom mellkereszt is volt. A háztól É-ra és Ny-ra egy 1,0 és két 1,5 m átmérőjű kemence maradványai kerültek elő, de közülük csak egyben volt keltezhető (Árpád-kori) leletanyag. Ugyancsak Árpád-kori lehetett az a két K–Ny-i árok is, melyek az ásatási terület D-i szélén húzódtak. Az árkoktól Ny-ra egy pince lejárata került elő, melynek faszerkezete leégett, beomlott. Az omladék alatt 6 lépcsőfokot bontottunk ki, a hozzá tartozó pince azonban már a feltárási területen kívülre esett. A betöltéséből előkerült leletanyag a 15. századra keltezi.

A pincétől Ny-ra egy nagyméretű *török kori* gödör mutatkozott, melynek gazdag leletanyagát mázas edények (többnyire tálak, köztük feliratos is), kiskérődzők csontmaradványai, valamint egy teljes és két töredékes lócsontváz tette ki. Az egyik ló maradványai alól 1623-as ezüstdénár került elő.

A feltárási terület Ny-i részén egy K–Ny-i irányú, 9 m hosszúságú pince húzódik, melynek D-i oldalán a középkori bejáratot elfalazták, egy É-on nyitott bejáratlan azonban napjainkig használták. A pincéhez tartozó épület földszinti falai a pinceboltozat felett 2,5 m magasan állnak. A D-i oldalon elfalazott résablakokat és egy kőkeretes bejáratot bontottunk ki, ez utóbbi keretkövei megégették. A Ny-i falban egy valószínűleg későbbi bejáratot és résablakok szintén elfalazott nyomait találtuk. Az É-i falat egy 18. században épült, agyagba rakott alapozással elvágták. Az épület betöltésében reneszánsz festésű kő- és freskóanyag, kályhacsempe-töredékek kerültek elő. Az épület D-i homlokzata előtt téglából épült toldaléképület falkoronái bontakoztak ki, boltozatindításokkal és kemence maradványával. Az ásatás során az épület Ny-i részének 1/3-át tártuk fel.

A feltárást Esztergom város Önkormányzata finanszírozta.

Munkatársak: Kövecses Varga Etelka régész, Boldizsár Péter régésztechnikus, Berta Adrián és Szolnoki Tamás régészhallgatók.

MERCZI MÓNKA – TARI EDIT